

بیمه کارگران ساختمانی در اولویت تأمین اجتماعی

با تأکید مدیرعامل سازمان تأمین اجتماعی بر بیمه کارگران ساختمانی به‌عنوان «خط قرمز»، نگاه‌ها متوجه ساماندهی یکی از پرمخاطره‌ترین مشاغل کشور شده است

سال‌هاست تأمین منابع برای بیمه ساختمانی‌ها با موانع ساختاری بسیار روبه‌روست و تأمین اجتماعی نیز به‌رغم تمایل برای حل این معضل، دستش به جایی بند نیست. از یک طرف کارفرمایان، فرارهای بیمه‌ای دارند و به‌هر ترتیبی از پرداخت سهم بیمه عوارض ساختمان فرار می‌کنند. از طرف دیگر، شهرداری‌ها تعامل شفاف مالی با تأمین اجتماعی برقرار نمی‌کنند و سهم این صندوق بیمه‌گر از عوارض پروانه‌های ساخت‌وساز را نمی‌پردازند. از همه این‌ها گذشته، قوانین و بخشنامه‌ها با بستن دست و پای تأمین اجتماعی، سد راه شده‌اند و سهم بیمه کارگران ساختمانی از عوارض ساخت، به اندازه کافی مطلوب نیست.

خط قرمز تأمین اجتماعی

سازمان تأمین اجتماعی، تأمین منابع برای بیمه کارگران ساختمانی را خط قرمز خود می‌داند. بهتر است به صحبت‌های مصطفی سالاری، مدیرعامل تأمین اجتماعی در روزهای اخیر نگاهی بیندازیم. سالاری ۲۴ اردیبهشت گفت: «قانون صراحتاً اشاره دارد که مازاد بر حق بیمه کارگران ساختمانی نمی‌توان از منابع مربوط به بیمه‌شده دیگری برای این بخش صرف کرد و این مسأله خط قرمز ما در حوزه بیمه کارگران ساختمانی است.»

مدیرعامل تأمین اجتماعی گفت: «بر اساس مصوبه سال گذشته هیأت وزیران ۱۰ درصد ظرفیت بیمه کارگران ساختمانی افزایش داده شده است. طبق مجوز قانونی، سهم حق بیمه کارگران ساختمانی به ۲۷٫۵ درصد افزایش یافته است.» او همچنین تأکید کرد: «برای تصمیم‌گیری‌های کارگروه کارگران ساختمانی، اطلاعاتی در دسترس است و داده‌هایی دیگری باید اضافه شود. باید ببینیم با چه شاخص‌هایی می‌توان دقت شناسایی افراد متقاضی بیمه کارگران ساختمانی را افزایش داد. کنترل درست منابع و مصارف و حذف افراد غیرواقعی، مشکل اصلی بیمه کارگران ساختمانی را حل خواهد کرد.»

کنترل درست منابع و مصارف، پایبندی نهادها از جمله شهرداری به قانون در مورد سهم قانونی بیمه کارگران ساختمانی و شناسایی کارگران واقعی و ذیق، چالش‌های سر راه تأمین اجتماعی برای گسترش پوشش بیمه‌ای کارگران ساختمانی است.

براساس آمارهای تشکلهای صنفی کارگران ساختمانی و به‌طور مشخص کانون عالی انجمن‌های صنفی کارگران ساختمانی، در حال حاضر بیش از ۳۰۰ هزار کارگر ساختمانی در استان‌های مختلف کشور منتظر برخورداری از بیمه تأمین اجتماعی هستند. ضمن اینکه بیمه هزاران کارگر به دلایل متفاوت و مشخصاً در نتیجه ضعف بازرسی قطع شده است.

اما راهکار مشخص سازمان تأمین اجتماعی برای حل این معضلات چیست و قرار است چگونه نواقص بیمه کارگران ساختمانی به‌خصوص در زمینه کمبود اعتبار و نقدینگی حل شود؟

ایجاد کارگروه‌های تخصصی

هفته گذشته در نشست که با حضور مدیرعامل تأمین اجتماعی، کارشناسان این سازمان و اعضای هیأت مدیره تشکلهای صنفی کارگری و کارفرمایی برگزار شد، مقرر شد کارگروه‌هایی در سه سطح شهرستانی، استانی و ملی برای حل مشکلات بیمه کارگران ساختمانی ایجاد شود. مدیرعامل تأمین اجتماعی در این رابطه اعلام کرده است: «پیشنهاد این است کارگروه مربوط به کارگران ساختمانی بر منابع و مصارف، نظارت و شناسایی افراد مشمول را عهده‌دار باشد. همچنین چگونگی مصرف حق بیمه در حوزه افراد واجد شرایط نیز در قالب کارگروه مذکور قرار دارد و به این واسطه مدیریت منابع و مصارف حوزه بیمه کارگران ساختمانی در سطح همه شهرستان‌ها باید مورد توجه قرار گیرد.»

سالاری افزود: «در کارگروه استانی می‌توان حتی امکان انتقال سهم بیمه کارگران ساختمانی را در بین شهرستان‌های مختلف و بین استان‌ها فراهم کرد.»

ایجاد کارگروه‌های تخصصی با مشارکت واقعی ذی‌نفعان اصلی و به‌طور مشخص انجمن‌های صنفی کارگران ساختمانی که در هر شهرستان و استان و در سطح عالی به‌عنوان نمایندگان صنفی کارگران ساختمانی عمل می‌کنند، می‌تواند موانع سر راه بیمه کارگران ساختمانی را از میان بردارد و برخورداری

همه کارگران و استادکاران ساختمان از بیمه تأمین اجتماعی را تسهیل کند.

«اکبر شوکت» رئیس کانون عالی انجمن‌های صنفی کارگران ساختمانی که به نمایندگی از سوی این تشکل کارگری در نشست با مدیران تأمین اجتماعی حضور داشت، در ارتباط با تمهیداتی که برای پیشبرد بیمه کارگران ساختمانی اندیشیده شد، به آتی‌نو گفت: «به‌منظور همگرایی میان شهرداری، سازمان تأمین اجتماعی، سازمان نظام مهندسی و تشکلهای کارفرمایی حوزه ساختمانی و تشکلهای کارگری و همچنین ممانعت از تخلفات احتمالی، ایجاد کارگروه‌هایی پیش‌بینی شده که در سه سطح شهرستان، استان و ملی، منابع و مصارف بیمه کارگران ساختمانی را رصد کرده تا بر همان مبنا، سهمیه‌بندی بیمه و سیاستگذاری انجام شود. در این کارگروه‌ها، منابع و مصارف بیمه‌ای شناسایی می‌شود. مشکل اساسی این است که عوارض برخی از پروانه‌های ساختمانی که باید به سازمان تأمین اجتماعی واریز می‌شد، با عدم شفافیت پرداخت نشده و اصلاً برخی از موارد پروانه‌های ساختمانی گزارش هم نمی‌شد و در نتیجه تأمین اجتماعی منابع کافی برای بیمه کردن کارگران ساختمانی را در اختیار نداشت.»

شوکت تأکید کرد: «بناید عدم شفافیتی برای تأمین منابع بیمه کارگران ساختمانی در هیچ استانی وجود نداشته باشد. این منابع با نظارت کارگروه‌ها و یستی واریز شود و اختیاراتی هم به این کارگروه‌ها داده می‌شود که اگر منابع مازاد به وجود آمد، به تعداد کارگران ساختمانی بیمه‌شده اضافه شود.» به اعتقاد این فعال صنفی، شهرداری‌ها در واریز منابع قانونی به صندوق تأمین اجتماعی تعلل می‌کنند و اگر منابع پیش‌بینی شده در قانون از محل عوارض پروانه‌های ساختمانی به تأمین اجتماعی پرداخت شود، نقدینگی کافی برای بیمه کردن تمام کارگران ساختمانی که سال‌هاست در صف بیمه به انتظار ایستاده‌اند، فراهم می‌آید.

به نظر می‌رسد طرح ایجاد کارگروه‌ها برای پوشش بیمه‌ای کارگران ساختمانی، برای تأمین اجتماعی به اندازه کافی جدی است؛ اول خرداد، در دومین جلسه ساماندهی بیمه کارگران ساختمانی، بررسی پیش‌نویس شیوه‌نامه ساماندهی بیمه کارگران ساختمانی و شرح وظایف هر یک از کارگروه‌های این بخش در دستور کار قرار گرفت.

در این نشست، مدیرعامل سازمان تأمین اجتماعی تأکید کرد که «اگر ساخت‌وسازهای ساختمانی در کشور شرایط عادی داشته باشد، منابع بیمه کارگران ساختمانی برای پوشش بیمه‌ای شغلان این بخش کفایت می‌کند و داده‌های مربوط به حوزه فعالیت کارگران ساختمانی توسط سازمان تأمین اجتماعی در اختیار کارگروه‌های بیمه کارگران ساختمانی قرار می‌گیرد.» به این ترتیب، در زمینه اکتفای منابع بیمه‌ای کارگران ساختمانی میان تأمین اجتماعی و فعالان کارگری، هم‌نظری و توافق وجود دارد؛ اما چرا با وجود این منابعی که ظاهراً کمفی است هنوز حداقل ۳۰۰ هزار کارگر و استادکار بخش ساختمان از بیمه تأمین اجتماعی محرومند؟



کشمکش‌ها بر سر بیمه کارگران ساختمانی

قانون بیمه کارگران ساختمانی تأکید دارد همه کارگران باید بدون استثنا از پوشش بیمه و حمایت‌های اجتماعی برخوردار باشند؛ اما مدت‌ها بر سر میزان منابع و شیوه‌های تأمین منابع در این قانون، چالش جدی وجود داشت. ماده (۱) قانون بیمه کارگران ساختمانی می‌گوید «تمامی کارگران ساختمانی فعال در مراحل مختلف پروژه ساخت‌وساز با ثبت نام و دریافت کد ملی از سازمان تأمین اجتماعی، بیمه خواهند شد». این ماده تبصره‌ای دارد که در آن تأکید شده «کارگران تا زمان تحت پوشش قرار گرفتن، مشمول قانون بیمه اجباری هستند و در صورت دارا بودن شرایط از مزایای آن، بهره‌مند خواهند شد.»

فعالان کارگری در سال‌های ابتدای دهه ۱۴۰۰ طرحی برای اصلاحات به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد دادند. اما این اصلاحات، درگیر فرازوفرودهای بسیار شد. قانون بیمه کارگران ساختمانی مصوب بهمن‌ماه سال ۱۴۰۱ که مطلوب کارگران ساختمانی بود و منابع بیمه‌ای را به‌صورت پلکانی با توجه به متراژ و محل ساخت ساختمان مشخص می‌کرد به مدت دو سال متوقف شد. در متن ماده مصوب بهمن‌ماه سال ۱۴۰۱ آمده بود: «سازمان تأمین اجتماعی مکلف است با دریافت هفت درصد حق بیمه سهم بیمه‌شده از مآخذ کسر حق بیمه از کارگران دارای پروانه مهارت فنی شاغل مستقیم در امر ایجاد یا توسعه، احداث و یا افزایش زیربنای ساختمان، تجدیدبنا، تعمیرات اساسی و یا تخریب آن‌ها و دریافت حق بیمه سهم کارفرمایی مربوط از محل مساحت (متراژ) ساخت‌وساز، این کارگران را بیمه نماید. متقاضیان ساخت‌وساز اعم از احداث و یا تجدیدبنا در محدوده، حریم و خارج از حریم شهرها، محدوده روستاها، مناطق آزاد تجاری - صنعتی، مناطق ویژه اقتصادی، نواحی و شهرک‌های صنعتی، شهرک‌های صنفی، مجتمع‌ها و شهرک‌های کشاورزی و مجتمع‌ها و مناطق نمونه گردشگری مکلفند برای هر مترمربع زیربنا در هر طبقه و همچنین جهت توسعه بنا نسبت به سطح زیربنای توسعه‌یافته برای ساخت‌وساز شهری با مجوز شهرداری‌ها، سازمان‌های متولی مناطق آزاد تجاری - صنعتی، مناطق ویژه اقتصادی، شرکت‌های متولی نواحی و شهرک‌های صنعتی، شهرک‌های صنفی و مجتمع‌ها و مناطق نمونه گردشگری؛ چهار درصد (۴ درصد) و برای ساخت‌وسازهای داخل محدوده روستاها و خارج از محدوده روستاها (محدوده عمل بخشداری‌ها) با مجوز دهیاری‌ها و بخشداری‌ها و داخل مجتمع‌ها و شهرک‌های کشاورزی با مجوز شرکت شهرک‌های کشاورزی یک درصد حداقل دستمزد ماهانه همان سال را به‌عنوان «حق بیمه سهم کارفرمایی کارگران ساختمانی شاغل» پرداخت کنند.

«میکائیل صدیقی» عضو هیأت مدیره کانون عالی کارگران ساختمانی و رئیس کانون‌های صنفی کارگران ساختمانی استان کردستان در گفت‌وگو با آتی‌نو، اصلاحیه بهمن‌ماه سال ۱۴۰۱ را بهترین نسخه برای تأمین اعتبار لازم برای تأمین اجتماعی دانست و گفت: «در این اصلاحیه، سهم پرداختی متقاضیان ساخت‌وساز برای مبنای متراژ و محدوده ساخت‌وساز

به‌صورت پلکانی تعیین شده و اگر با مخالفت نمایندگان مجلس روبه‌رو نمی‌شد و اجرای آن در دستور کار قرار می‌گرفت، منابع کافی برای پوشش بیمه‌ای همه کارگران ساختمانی به خوبی و بدون دردسر فراهم می‌شد.»

به گفته او، در حالی که تأمین اجتماعی و تمام کارشناسان بیمه‌ای اعتقاد داشتند اخذ سهم بیمه به نسبت متراژ و سود کارفرما کاملاً عادلانه است و باید پیش از این‌ها اجرایی می‌شد، نمایندگان مجلس آن را به‌خاطر حمایت از لابی‌های کارفرمایان و انبوه‌سازان متوقف کردند و از این‌راه، ضربه‌ای به پیکر جامعه کارگران ساختمانی کشور وارد آوردند.

اما در چهارم تیرماه سال ۱۴۰۲ مجلس شورای اسلامی و نمایندگان، رأی بر توقف اصلاح ماده (۵) قانون بیمه کارگران ساختمانی، مصوب ۵ بهمن‌ماه سال ۱۴۰۱ دادند و در نتیجه ماده (۵) قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی، اصلاحیه ۱۶ آذرماه سال ۱۳۹۳، اجرایی شد که در آن آمده است «سازمان تأمین اجتماعی مکلف است با دریافت ۷ درصد حق بیمه، سهم بیمه‌شده (از کارگر) و ۱۵ درصد مجموع عوارض صدور پروانه (از مالک)، نسبت به تداوم پوشش بیمه تمامی کارگران ساختمانی اقدام کند. در صورت عدم تأمین منابع لازم برای توسعه پوشش بیمه کارگران ساختمانی، با تصویب هیأت وزیران، افزایش سقف مجموع عوارض تا ۲۰ درصد، آزاد است.»

در نهایت در ۲۲ شهریورماه سال ۱۴۰۲، ماده (۵) دوباره در مجلس اصلاح شد. این بار سهم بیمه کارگران ساختمانی به نسبت قانون مصوب ۱۴۰۱ کاهش یافت و فعالان کارگری ادعا کردند که نمایندگان مجلس، منافع انبوه سازان را بر منافع کارگران ساختمانی و سازمان تأمین اجتماعی ترجیح دادند. با اصلاحات شهریورماه ۱۴۰۲، نسخه نهایی ماده (۵) قانون بیمه کارگران ساختمانی به این شکل درآمد که «سازمان تأمین اجتماعی مکلف است با دریافت هفت درصد حق بیمه سهم بیمه‌شده از مآخذ کسر حق بیمه از کارگران دارای پروانه مهارت فنی شاغل مستقیم به‌عنوان سهم کارگر و معادل ۲۵ درصد مجموع عوارض صدور پروانه ایجاد یا توسعه، احداث یا افزایش تراکم ساختمان تخریب و نوسازی بنا و تعمیرات اساسی علاوه بر عوارض پرداختی به‌عنوان سهم مالک این کارگران را بیمه کند. در صورت عدم تأمین منابع لازم جهت گسترش پوشش بیمه‌ای کارگران با تصویب هیأت وزیران افزایش مجموع عوارض تا معادل سی درصد (۳۰ درصد) و به‌صورت سالانه حداکثر در سقف معادل دو و نیم درصد (۲٫۵ درصد) بلامانع است.»

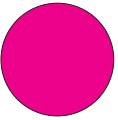
امیدواری نسبت به آینده

صدیقی در ارتباط با آخرین اصلاحات ماده (۵) در مجلس شورای اسلامی گفت: «اصلاحات سال ۱۴۰۲ بدون تردید در قیاس با متن مصوب بهمن‌ماه ۱۴۰۱ ناکارآمدتر است و از میزان منابع وصولی به صندوق تأمین اجتماعی برای بیمه کارگران ساختمانی به میزان قابل توجهی کاسته شده است. این ماده فرق چندانی با متن اصلی آن که در سال ۱۳۹۳ به تصویب مجلس رسیده ندارد. فقط سقف مجاز دریافت را در صورت عدم تأمین منابع کافی تا ۳۰ درصد افزایش داده، اما همان‌طور که مدیرعامل سازمان نیز اظهار داشته در صورت اجرای درست و واریز به موقع سهم بیمه از سوی شهرداری‌ها، بازهم قادر به تأمین منابع کافی برای بیمه کارگران ساختمانی هست و می‌تواند نقدینگی مورد نیاز برای بیمه کردن صدها هزار کارگر منتظر در صف را فراهم سازد.»

در این میان، آنچه مشخص است این واقعیت مسلم است که نمایندگان مجلس در سال ۱۴۰۲ دست به تعدیل منابع بیمه‌ای کارگران ساختمانی زدند و اهرم فشار بر کارفرمایان بخش ساختمان را با تصویب یک نسخه جدید از میان برداشتند. با این همه همان‌طور که ذی‌نفعان اصلی -هم فعالان کارگری و هم مدیرعامل تأمین اجتماعی- عقیده دارند در صورت اجرای درست قانون فعلی، بازهم کمبود اعتبار و کسری بودجه بیمه‌ای اتفاق نخواهد افتاد. در حال حاضر ضرورت اصلی، تعامل مثبت و قانونی شهرداری‌ها با تأمین اجتماعی است که حالا این امید زنده شده که با عملکرد صحیح کارگروه‌های ایجاد شده در سه سطح شهرستانی، استانی و ملی، منابع و مصارف بیمه کارگران ساختمانی با دقت رصد و راه تخلفات احتمالی مسدود شود.

بیمه

A T I V E N O

نکته
P O I N T

حمیدرضا ناصری دالوند

فعال کارگری

آینده اشتغال و سیاست‌گذاری مهاجرپذیری

ورود بی‌رویه اتباع بیگانه به ایران و تأثیر آن بر بازار کار و ساختار جمعیتی، چالشی جدی پیش روی کشور قرار داده است. در بسیاری از کشورها، قوانین مشخصی برای فعالیت اتباع خارجی تعریف شده و آن‌ها تنها در مشاغل خاصی اجازه کار دارند. اما در ایران، به‌ویژه در شهرهایی مانند تهران و مشهد (که به مرز نزدیک است) حضور گسترده مهاجران و اتباع بیگانه به چشم می‌خورد. برخی از این اتباع حتی کسب‌وکارهایی راه‌اندازی کرده و به کارفرما تبدیل شده‌اند. این روند، فرصت‌های شغلی نیروهای بومی را تهدید می‌کند و نیازمند سیاست‌گذاری قاطع برای ساماندهی است.

ادعای تنبلی کارگران ایرانی، بهانه‌ای غیرمنصفانه برای توجیه استفاده از نیروی کار خارجی است. کارگران ایرانی در طول تاریخ، از دوران جنگ تا تحریم‌های اقتصادی، سخت‌کوشی و تعهد خود را نشان داده‌اند. اما وقتی دستمزدها کفاف هزینه‌های زندگی را نمی‌دهد، انگیزه کار کاهش می‌یابد. پرداخت حقوق متناسب با هزینه‌های زندگی می‌تواند نیروی کار ایرانی را به تولید باکیفیت و متعهدانه تشویق کند. کارگر ایرانی اگر احساس کند حاصل کارش به خودش تعلق دارد، با انگیزه و علاقه برای کارفرما تلاش می‌کند. مشکل اصلی نه در نگرش کارگران بلکه در ساختارهای اقتصادی است که باید اصلاح شود.

از منظر جمعیتی، افزایش زادوولد اتباع بیگانه زنگ خطری برای آینده ایران است. پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد تا سال ۱۴۴۰، دوسوم جمعیت کشور به سن پیری می‌رسند و از ۹۰ میلیون نفر، تنها یک‌سوم جوان خواهند بود. در این میان، رشد جمعیت اتباع بیگانه می‌تواند تعادل جمعیتی را به هم بزند و ایرانیان را در سرزمین خود به اقلیت تبدیل کند. این واقعیت تلخ، نتیجه نبود مدیریت صحیح و سیاست‌گذاری مناسب است. هرچند کمیسیون جوانی جمعیت در مجلس تشکیل و ایده‌هایی مانند پایگاه‌های فرهنگی برای افزایش جمعیت مطرح شده، اما این اقدامات نتوانسته مسئله کاهش فرزندآوری را حل کنند. هزینه‌های سرسام‌آور درمان، مسکن و مایحتاج زندگی، موانع اصلی ازدواج و فرزندآوری به شمار می‌روند.

برای مقابله با این چالش‌ها، ایران نیازمند سیاستی جامع و قاطع است. ساماندهی اتباع بیگانه باید با تعیین مشاغل مشخص برای آن‌ها و نظارت دقیق بر فعالیت‌هایشان همراه شود. همزمان، بهبود معیشت کارگران ایرانی از طریق افزایش دستمزدها و رفع مشکلات اقتصادی، می‌تواند انگیزه کار و تولید را در نیروی بومی تقویت کند. در حوزه جمعیتی نیز کاهش دغدغه‌های معیشتی مانند هزینه‌های مسکن و درمان، زوج‌های جوان را به ازدواج و فرزندآوری تشویق می‌کند. بدون اقدام فوری و برنامه‌ریزی بلندمدت، خطر از دست رفتن فرصت‌های شغلی و برهم خوردن تعادل جمعیتی، آینده کشور را تهدید می‌کند. ساماندهی اتباع بیگانه و حمایت از نیروی کار و جمعیت ایرانی، گامی ضروری برای حفظ هویت و اقتصاد ملی است.



نوشین مقدم پناه

روزنامه نگار

داستان جلد COVERSTORY